

ÖĞRETMEN ADAYLARININ “DİL” KAVRAMINA İLİŞKİN METAFORİK ALGILARI

Yusuf SÖYLEMEZ (*)

Öz

Dil, düşüncüyü oluşturan, destekleyen, paylaşılmasını sağlayan bir araçtır. Aynı zamanda bilgi ve kültürü taşıyan dil, bir milleti millet yapan en önemli unsurlardandır. Bir milleti bir arada tutar, kimlik oluşturur ve bu kimliği bir bayrak gibi her yerde temsil eder. Dil gibi kavramları tanımlamak için kullanılan yollardan biri de metafordur. Metafor, tanımlanmak istenen kavramın başka bir varlığa, güçlü bir özelliği bakımından benzetilerek gerekçesi ile birlikte açıklanmasıdır. Araştırma, öğretmen adaylarının “dil” kavramına ilişkin metaforik algılarını tespit edebilmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubu, amaçlı örneklem yöntemi ile seçilmiş, Türkçe ile Türk dili ve edebiyatı alanlarında öğrenim gören 223 öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgubilim yaklaşımı ile gerçekleştirilmiştir. Veriler görüşme formu ile toplanmış, içerik analizi yolu ile analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda 91’i farklı olmak üzere toplam 223 metafor tespit edilmiştir. Bu metaforlar; insan (67), doğa (73), uzay (16), araç (63) ve teknoloji (4) olmak üzere 5 temada toplanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dil, Metafor, Metafor Algı, Dil Metaforu, Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı.

Methodical Perceptions about “Language” Locution of Teacher Candidates

Abstract

Language is a tool that creates, supports and shares thought. At the same time, the language that carries knowledge and culture is one of the most important elements that make a nation a nation. It holds a nation together, forms an identity and represents it as a flag everywhere. One of the ways used to describe concepts such as language is metaphor. Metaphor is the description of the concept that is intended to be defined with a justification by simulating it in terms of a strong feature. This study was carried out

*) Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, (e-posta: kiokagan@yandex.com):ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1331-3834>

in order to determine the metaphoric perceptions of prospective teachers regarding the concept of language. The research group consisted of 223 pre-service teachers who were selected by purposive sampling method and who were educated in Turkish and Turkish language and literature. This research was carried out with a phenomenology approach which is one of the qualitative research methods. Data were collected by interview form and analyzed by content analysis. A total of 223 metaphors were identified, 91 of which were different. These metaphors; human (67), nature (73), space (16), vehicle (63) and technology (4).

Keywords: *Language, Metaphor, Metaphor Perception, Metaphor of Language, Turkish, Turkish Language and Literature.*

1. Giriş

1.1. Dil

Dil, TDK tarafından “İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban.” olarak tanımlanmaktadır (<http://tdk.gov.tr/>).

Ergin’e göre (1997) dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir araç, kendine özgü kanunları olan ve bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş toplumsal bir yapıdır.

Aksan (1998, 11) ise dili; düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir olarak tanımlamıştır.

Saussure (1980) dili ön yüzü düşünce, araka yüzü ses olan bir kâğıda da benzetir. Böylece ses ve düşünceyi birbirinden ayrılmaz iki unsur olarak ortaya koyar. Vardar (1998) da benzer bir yaklaşımla “belli bir insan topluluğuna özgü, çift eklemli sesli göstergeler dizgesi” olarak tanımlamaktadır.

Andre Martinet’in (1998) dil tanımı da benzer hususlara dikkat çeker: “Bir dil, insan deneyiminin, topluluktan topluluğa değişen biçemlerde, anlamsal bir içerikle sessel bir anlatım kapsayan birimlere, başka bir deyişle, anlam-birimlere ayrıştırılmasını sağlayan bir bildirişim aracıdır.”

Kaplan (2002) dilin farklı bir özelliğine dikkat çekerek yukarıdaki tanımları tamamlayıcı bir ifade ortaya koyar: “Dil sıkı sıkıya millî varlığa ve topluma bağlıdır.”

Tanımlardan da anlaşıldığı üzere dil temel olarak bir iletişim aracıdır. Bunu gerçekleştirebilmek için ihtiyaç duyulan ses ve anlam dilin ayrılmaz iki parçası mahiyetindedir. Anlam ve ses toplumlara göre farklılık göstermesinden dolayı millî olmanın da yolunu açmakta ve millet olmanın çerçevesini oluşturmaktadır. Dilin bir önemli özelliği de “anlama”dır. Hammann, “Akıl anlama süreçlerinin bütününden oluşan bir şeydir ama

anlama dediğimiz şey ise ancak dil yoluyla gerçekleşebilir. Dil olmasaydı akıl da olmazdı. Çünkü dil aklın hem organı, hem de ölçütüdür” şeklinde belirtmektedir (Yalçın ve Şengül, 2007).

1.2. Metafor

Metafor kavramı TDK Türkçe Sözlükte “meczaz” olarak tanımlanmıştır (<http://tdk.gov.tr/>). Metafor terimi, Latince ve Grekçe metafora kökünden gelmektedir. Öte, aşırı anlamına gelen *meta* ve taşımak, yüklenmek anlamlarına gelen *pherein* sözcüklerinden oluşmuş bir birleşik addır (Karapınar, 2016). Oxford İngilizce Sözlük’te (1996) metafor, isim ya da niteleme sıfatlarının farklı ama kendisine benzeyen bir nesneye ya da davranışa aktarılmasıyla oluşan gerçek anlamda da kullanılabilen söz grubu olarak tanımlanmaktadır.

Metafor kavramını, Morgan (1998) “bir düşünme ve görme biçimi”, Palmquist (2001) “iki durum ya da kavramı birbirine bağlayan sembolik bir araç”, Arslan ve Bayrakçı (2006) “bireylerin kendi dünyalarını anlamalarına ve yapılandırılmalarına yönelik güçlü bir zihinsel haritalama ve modelleme mekanizması”, Lakoff ve Johnson (2005) ise “bir tür şeyi başka bir tür şeye göre anlamak ve deneyimlemek” olarak tanımlamaktadır (Akt. Karashaingölu, 2015).

İnsanların bir kavram hakkındaki görüşlerini ortaya koymak için başvuracağı pek çok yol vardır. Araştırmacılar katılımcıların bir olay, nesne ya da kavram ile ilgili düşüncelerini veya algılarını ortaya çıkarmak için değişik yöntemler kullanmaktadırlar. Farklı yöntem ve tekniklerin, verilerin elde edilmesinde, yorumlanmasında ve çeşitli sonuçlara ulaşılmasında kendilerine has etkileri olmaktadır (Yalçın, 2011). Metafor da bir kavram hakkında insanların algı ve görüşlerini almak için kullanılacak yöntemlerden biridir. Çünkü metafor, tam olarak kavranamayan şeyleri, duyguları, deneyimleri ve ruhsal bilinci kısmen kavramaya çalışmanın en önemli araçlarından biridir (Lakoff ve Johnson, 2005).

Metaforlar değerlendirildiğinde bir bütünü hem çelişen hem tamamlayan unsurlardan oluştuğu görülmektedir (Morgan, 1980). Metaforlar, deneyimler yardımıyla bilinmeyenlerin açıklanmasına yardım etmekte, karışık düşüncelerin aktarılabilmesi için ekonomik bir yol sağlamaktadır. Böylece karmaşık değişkenlerin önemli özelliklerini basitçe tanımlamak için yardımcı olmakta ve bütün öyküyü tek bir imaj ile ortaya koymaktadır (Dickmeyer, 1989).

Araştırmanın amacı öğretmen adaylarının “dil” kavramı ile ilgili metaforik algılarının tespit edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda problem cümlesi şöyle belirlenmiştir:

“Öğretmen adaylarının “dil” kavramı ile ilgili metaforik algıları nasıldır?”

2. Yöntem

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgubilim yaklaşımı ile gerçekleştirilmiştir. Olgubilim araştırmaları, farkında olunan ancak derinlemesine ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanılması olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Simsek, 2011).

Bu doğrultuda araştırma sürecinde üzerine odaklanılan olgunun metafor yardımı ile nasıl kavramsallaştırdığı üzerinde durulmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu amaçlı örneklem yolu ile seçilmiş, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesinde Türk dili ve edebiyatı ile Türkçe öğretmenliği alanlarında öğrenimine devam eden 223 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

		f	%
Cinsiyet	Kız	120	54
	Erkek	103	46
	Toplam	223	100
Alan	Türk Dili ve Edebiyatı	140	63
	Türkçe Eğitimi	83	37
	Toplam	223	100

Araştırmanın verileri görüşme formu ile gerçekleştirilmiştir. “Dil ... gibidir, çünkü...” şeklinde bir sorunun yer aldığı form araştırmacı tarafından katılımcıların cevapları doğrultusunda doldurulmuştur. Katılımcıların cevapları kendilerine okunmuş ve teyit etmeleri istenmiştir.

Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiş, metaforlar temalar altında toplanarak kavramsallaştırılmaya çalışılmıştır.

Veriler; *metafor*, *frekans*, *tema*, *alt başlık* ve *gerekece* başlıklarının yer aldığı bir tabloda toplanmıştır. Araştırmacı dışında Türkçe eğitimi ve Türk dili ve edebiyatı alanlarında 5 uzman da aynı formu doldurmuş, üstünde anlaşılabilen maddeler üstünde tekrar görüşülmüştür. % 80 ve üzeri anlaşma sağlanan maddelerin bulgular kısmında yer almasına karar verilmiştir. Yukarıda bahsi geçen tablonun, uzmanların madde üstündeki anlaşma oranları da yer alacak şekilde çalışmaya ek olarak sunulması hususunda fikir birliğine varılmıştır (Ek 1).

3. Bulgular

Türk dili ve edebiyatı ile Türkçe eğitimi alanında öğrenim gören 223 katılımcı ile gerçekleştirilen çalışmada elde edilen verilerin tamamının araştırma için kullanılabilmesine karar verilmiştir. Böylece 223 dil metaforu incelenmiştir. Öncelikle “dil” kavramının benzetildiği şeylere bakılarak şu temalar belirlenmiştir: insan (67), doğa (73), uzay (16), araç (63) ve teknoloji (4).

Tablo 2. “Dil” Kavramı ile İlgili Oluşturulan Metaforların Benzetilme Alanları

Metafor alanı	Oluşturulan metafor sayısı (frekans)
Doğa	73
İnsan	67
Araç-gereç	63
Uzay	16
Teknoloji	4
Toplam	223

“Dil” kavramı *ışık, kartopu, akarsu, canlı varlık, çınar ağacı, çiçek, fidan, sonsuzluk, ağ, toprak, su, balık, doğa, okyanus, ağaç, bukalemun, papatya, buğday, çiçek bahçesi, nar, uçurum, yağmur tanesi, zirve* gibi tabiat unsurlarına benzetilerek açıklanmaya çalışıldığından tema adı olarak *doğa* seçilmiştir. En çok ağaç ve su benzetmeleri yapıldığı tespit edilmiştir. Su benzetmesi, esneklik, akıcılık, temel ihtiyaç olması bakımından ele alınmıştır.

“Girdiği kabın şeklini alır (**Katılımcı 144**).”

“Çıkış noktasından itibaren hareket halindedir (**Katılımcı 129**).”

“Hayat bulduğu toplumla akıp gider (**Katılımcı 100**).”

“Hayatı devam ettirebilmek için gerekir (**Katılımcı 57**).”

“Hayatın temelidir (**Katılımcı 88**).”

“Akışkan yapıya sahiptir (**Katılımcı 3**).”

“Nesilden nesile aktarılıp akan, çok yönlü bir sitemdir (**Katılımcı 61**).”

Ağaç ise kök, dal, yeşerme ve büyüme konuları ile işlenmiştir.

“Her bir dalı kültür, yaşam gibi bir değeri ifade eder (**Katılımcı 2**).”

“Sulandıkça gelişir meyve verir, dil de kullandıkça gelişir aksi halde değersizleşir ve ölür (**Katılımcı 201**).”

“Sürekli büyür gelişir, kökümüz bir olup dallar gibi birbirimizden ayrık haldeyiz (**Katılımcı 14**).”

“Köksüz ağaç olmayacağı gibi dilsiz toplum da olmaz, dil bir toplumun kültür mirasıdır (Katılımcı 164).”

Doğa temasında çokça başvurulan bir diğer başlık ise *canlı varlık*'tır.

“Asırlarca devam eder (Katılımcı 12).”

“Olmazsa insan olmaz (Katılımcı 22).”

“Sürekli değişir ve gelişir (Katılımcı 189).”

“Doğar, gelişir ve sahip çıkılmazsa ölür (Katılımcı 48).”

“Doğar, büyür ve gelişir (Katılımcı 221).”

“İnsan” temasında ise *aile, anayasa, başarı, bebek, beyin, bilinçaltı, çocuk, düşünce, göz, hayat, ihtiyaç, inanç, insan, kalp, kanun, millet, milli varlık, nefes, organ, ömür, resmi kurum, ruh, sanat eseri, ses ve harf, sevgi, sır, yaşam, yemek-su-nefes, zihin* benzetmeleri toplanmıştır. Bireysel-toplumsal, somut-soyut benzetmelerin yer aldığı bu temada *göz, bebek* ve *çocuk* başlıkları öne çıkmaktadır. *Çocuk* ve *bebek* benzetmeleri büyüme, değişim ve gelişim konularını temel alırken *göz* benzetmesine ise görme, anlama konusunda başvurulduğu görülmektedir.

“Olmazsa göremez (Katılımcı 101).”

“Gördüğünü önce anlayıp sonra yorumlar (Katılımcı 38).”

“Göremediğinin bir önemi yoksa söyleyemediğinde senin insan olmanın da önemi olmaz (Katılımcı 51).”

“Yaş aldıkça büyür ve gelişir (Katılımcı 8).”

“Ne kadar yaşarsa o kadar şey öğrenir ve gelişir (Katılımcı 77).”

“Kendi içinde var olmaya, beslenmeye ve gelişmeye ihtiyacı vardır (Katılımcı 69).”

“Dilsiz toplum öksüz kalmış çocuk gibidir (Katılımcı 1).”

“Yaş aldıkça büyür ve gelişir (Katılımcı 70).”

“Ne kadar yaşarsa o kadar şey öğrenir ve gelişir (Katılımcı 161).”

“Araç-gereç” teması altında *anahtar, ayna, balon, bayrak, çatı (ev), değirmen, ekme ve tuz, ev, harita, hazine, kalem, renkli kalem, kılıç, kilim, kitabın sayfaları, köprü, mak-yaj, mektup, mikser, mücevher, nakış, oyun hamuru, pırlanta, saat, şema, vasıta, yorgan* benzetmeleri toplanmıştır. *Ayna, ev* ve *köprü* benzetmeleri ön plana çıkmaktadır. *Ayna*, var olanı yansıtmaya, kendini ifade edebilme konularında kullanılmıştır.

“Var olanı yansıtır (Katılımcı 20).”

“İnsan kendini dille ifade eder, içindekileri ayna gibi dışarı yansıtır (Katılımcı 204).”

“İnsanı yansıtır, insan kendini dille ifade eder (Katılımcı 145).”

“Ne kadar faydalanırsan o kadar verim alırsın (Katılımcı 127).”

“Milletin özünü gösteren en mühim kavramdır (Katılımcı 33).”

Köprü başlığında geçmişle geleceği bağlama işlevi öne çıkarılmıştır.

“Geçmiş ve geleceği birbirine bağlar (Katılımcı 5).”

“Geçmişten günümüze kültür aktarımı yapar (Katılımcı 50).”

Ev ise aile, birlik beraberlik konularını temel almaktadır.

“Ne kadar uzaklaşsan da gezip dolaşıp aynı yere dönüyorsun (Katılımcı 128).”

“İnsanların birlik ve beraberliğini korur (Katılımcı 178).”

“İnsan sokakta kalamaz (Katılımcı 90).”

“Uzay” temasında ay, ay ışığı, dünya, gökyüzü, güneş, uzay ve yıldızlar ile ilgili benzetmeler yer almaktadır. Güneş ile ilgili benzetmelerin öne çıktığı bu temada dil, güneşe her gün yeniden doğması, aydınlatması bakımlarından benzetilmiştir.

“Her gün yeniden doğar (Katılımcı 187).”

“Sadece kendi milletini değil tüm insanlığı aydınlatır (Katılımcı 190).”

“Teknoloji” adı verilen temada ise veri tabanı, teknoloji benzetmeleri yer almaktadır. Az sayıda benzetmenin yer aldığı temada milletin hafızası olması bakımından veri tabanı, değişim ve ilerleme açısından da teknolojinin kendisi benzetilen olarak kullanılmıştır.

“Bir milletin hafızasını oluşturur (Katılımcı 21).”

“Yüzyıllar boyu gelişir ve milleti bir arada tutar (Katılımcı 11).”

Yukarıdaki temalarda yer alan benzetmelerin genel özellikleri değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının dil ile ilgili metaforik algılarından şu özelliklere ulaşılmıştır: Dil temel bir ihtiyaçtır; doğan, büyüyen, gelişen ve ölen canlı bir varlıktır; düşünceyi besleyen, ortaya çıkararak, somutlaştıran bir araçtır; bilgiyi, kültürü geçmişle gelecek arasında taşıyan seslerden örülü bir köprüdür; milleti (bağımsız) millet yapan en önemli unsurdur; bireysel özellikleri olduğu kadar millî ve evrensel unsurları da barındıran zengin bir sistemler bütünüdür; iletişimi sağlayan en önemli unsurdur.

- 1. Dil temel bir ihtiyaçtır:** Dil; ekmek, tuz, buğday, yemek, su, inanç, sevgi, nefes, göz, kalp, organ, nefes gibi yaşamak için temel ihtiyaçtır. Dil, sosyal bir varlık insan için vazgeçilmez bir özellik olarak görülmektedir. Anlama ve anlatma ihtiyacı dili vazgeçilmez kılmaktadır. İnsanoğlu sözlü edebiyatın ilk ürünlerinden, hiyerogliflerden beri anladıklarını ve yaşadıklarını gelecek nesillere ulaştırma ihtiyacını da ortaya koymaktadır. Bu da yalnızca gündelik hayatta kullanmakla yetinmediğinin bu ihtiyacın daha geniş bir çerçevesinin olduğunu göstermektedir. Bu çerçeveyi şu şekilde ifade etmek de mümkündür: İnsanoğlunun anlama ve anlatma isteği.
- 2. Dil doğan, büyüyen, gelişen ve ölen canlı bir varlıktır:** Dil; hayat gibi her şeye rağmen devam eden; bebek, çocuk, insan, çiçek, fidan, çınar ağacı gibi doğup büyüyen gelişen ve ilgilendirilmediğinde ölen; güneş gibi ışık ve hayat kaynağı; akarsu

gibi hareketli ve geçtiği yerleri yeşerten; *kitabın sayfaları* gibi sürpriz dolu; *nakış, saat* gibi döngüsel; *uzay, sonsuzluk* gibi kestirilemeyen boyutta sınırlara sahip *canlı bir varlıktır*.

3. **Dil, hayvan, nebat gibi ancak daha çok insan gibi canlı bir varlıktır:** Bir ailede doğar ve o aile içinde büyür. Kendi sosyal çevresi onu geliştirir, zenginleştirir. Konuşuldukça işlek hale gelir. Her bir kelime bu canlının hücreleri gibi yaşamasını sağlar, aynı zamanda büyüklüğünü belirler. Kullanılmayan kelimeler zamanla ölür. Bu durumda yerini ya yeni kelimelere bırakır ya da canlının ölümünü başlatır. Konuşulmayan dil işlekliliğini yitirir ve bir zaman sonra ölür.
4. **Dil, düşünceyi besleyen, ortaya çıkaran, somutlaştıran bir araçtır:** Dil, düşünce ile ilişkilidir. Zihnin kapılarını anahtar gibi açar, düşünceyi balonun havayı gösterdiği gibi somut hale getirir, cansız düşünceleri yorgan gibi ısıtıp canlandırır, düşünceleri değirmen gibi öğüterek ekmek olacak una dönüştürür, düşünce ve duyguların -ses yoluyla- ağ gibi birleşip örülmesini sağlar, düşünceleri toprak gibi besler ve onlara hayat verir, düşünceleri ayna gibi yansıtır.
5. **Dil bilgiyi, kültürü geçmişle gelecek arasında taşıyan seslerden örülü bir köprüdür:** Dil; pırlanta, mücevher gibi değerini hiç yitirmez; bir milletin yolunu ay ışığı, güneş gibi aydınlatır; ağ gibi seslerden örülüdür; bir köprü gibi kültürü ve bilgiyi geçmişten geleceğe taşımaya yardım eder.
6. **Dil milleti (bağımsız) millet yapan en önemli unsurdur:** Bizi bayrak, ev, çatı gibi bir arada tutar; ağaç gibi köklerinden yükselip dallarında çeşitlenir ve bir papatyaya gibi her yaprağı kendine hastır.
7. **Dil bireysel özellikleri olduğu kadar millî ve evrensel unsurları da barındıran zengin bir sistemler bütünüdür:** Oyun hamuru ve sanat eseri gibi öznel ama bayrak gibi millî ve dünya, güneş gibi evrensel; anayasa, kanun, resmî kurum, zihin gibi kurallı bir sistemler bütünüdür.
8. **Dil, iletişimi sağlayan en önemli unsurdur:** Dil, var olanı ayna gibi yansıtır. İnsan kendini dil ile bir kilimi dokur gibi nakış nakış ifade eder. Dil, bedeni canlandıran ruh gibi düşüncelere can katarak onu iletişimde işlevsel hale getirir.

4. Sonuç ve Tartışma

Dil, düşünmenin, anlamının ve anlatmanın temel aracı; kültürün taşıyıcısı olduğu kadar yaratıcı unsurlarından biridir. Dil alanında eğitim gören ve bu alanın müstakbel araştırmacı ve eğitimcilerinin “dil” kavramı ile ilgili metaforik algılarının belirlenmesi bu bakımdan önem arz etmektedir. Yapılan çalışmanın sonucunda öğretmen adaylarının dil ile ilgili zengin bir metaforik algılarının olduğu tespit edilmiştir. 223 katılımcının yer aldığı çalışmada *doğa, insan, araç-gereç, uzay, teknoloji* temalarının altında toplanan 91 farklı metafor tespit edilmiştir. En çok *doğa* ($f=73$), en az *teknoloji* ($f=4$) temalarında metafor üretilmiştir. Yani “dil” kavramı en çok *doğa* ile ilgili unsurlara benzetilerek açık-

lanmaya çalışılmıştır. *Z Nesli* olarak tabir edilen ve teknoloji ile son derece yakından ilişki içinde oldukları düşünülen katılımcıların “dil” kavramını teknoloji ile ilgili hususlara benzeterek açıklama hususunda bu kadar zayıf kalmaları oldukça dikkat çekicidir. Bu durumun gerekçesini ortaya koyabilmek amacıyla yapılan odak görüşmelerde *benzetmeye dayalı sanatlar öğretilirken doğa, insan konularının sıkça kullanılmasından kaynaklı olduğu* katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Katılımcılar dil konusunu teknoloji ile alakalı görmediklerinden bu tür benzetmeler yapmayı düşünmediklerini, sosyal medya konusunda yapabilecekleri benzetmeleri de konunun ciddiyeti gereği tercih etmediklerini ifade etmişlerdir. Araç-gereç konusunda yaptıkları benzetmelerin ise önceki öğrenmelerinde yapılan dil tanımında geçen “Dil ... araçtır.” şeklindeki tanımlardan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Katılımcıların dil konusundaki metaforik algıları genel olarak değerlendirildiğinde şu tanıma ulaşılabilir: *Dil doğan, büyüyen, gelişen ve ölen canlı bir varlık; düşüncüyü besleyen, ortaya çıkaran, somutlaştıran ve iletişimi sağlayan bir araç; bilgiyi, kültürü geçmişle gelecek arasında taşıyan seslerden örülmüş bir köprü; milleti, (bağımsız) millet yapan, bireysel özellikleri olduğu kadar millî ve evrensel unsurları da barındıran zengin bir sistemler bütünü ve temel bir ihtiyaçtır.*

Alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde dil kavramı ile ilgili bir metafor algı çalışmasına rastlanmamıştır. *Yabancı dil* kavramı ile ilgili çalışma bulunmuş, kültür konusunda tespit edilen özellikler destekler mahiyette yabancı dilin milli kültürü yıpratıcı, yok eden özelliğinin olduğu tespitine yer verildiği görülmüştür (Gömlüksiz, 2013). Bir başka çalışmada *kültür dil ilişkisi* ile ilgili metaforik algı çalışması yapılmış ve çalışmada kültürün geleceğe aktarılmasında dilin taşıdığı önem vurgulanmış, dilin serpilip gelişmesinde kültürün önemli bir kaynak olduğuna değinilmemiştir (Göçer, 2013). Bu bulguların da yine çalışmada tespit edilen metaforları destekler mahiyette olduğu söylenebilir.

Kaynakça

- Aksan, D. (1998). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim I*. Ankara: TDK.
- Dickmeyer, N. (1989). Metaphor, model and theory in education research. *Teachers College Record*, 91(2), 151-160.
- Ergin, M. (1997). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak.
- Göçer, A. (2013). Türkçe öğretmeni adaylarının ‘kültür dil ilişkisi’ne yönelik metaforik algıları. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(9), p. 253-263.
- Gömlüksiz, M. N. (2013). Öğretmen adaylarının yabancı dil kavramına ilişkin metaforik algıları. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8(8), p. 649-664.
- http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bati&arama=kelime&guid=TDK.BATI.5bc0a6

[23191ac1.99890584](https://doi.org/10.1501/23191ac1.99890584) (erişim tarihi: 10.09.2018)

http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5bc096c1778951.69842240 (erişim tarihi: 10.09.2018)

Kaplan, M. (2002). *Kültür ve dil*. Ankara: Dergâh Yayınları.

Karapınar, M. (2016). 8. sınıf öğrencilerinin ana dili kavramına ve dört temel dil becerilerine yönelik metaforik algıları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Karashahinoğlu, A. (2015). Öğrencilerin metaforik sınav algıları ile velilerin okula yönelik görüşleri arasındaki ilişki. . Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Lakoff, G. ve Johnson, M. (2005). *Metaforlar: Hayat, anlam ve dil* (Çev. G. Y. Demir). İstanbul: Paradigma.

Martinet, A. (1998). *İşlevsel genel dilbilim*. (Çev. Berke Vardar). İstanbul: Multilingual.

Morgan, G. (1980). Paradigms, metaphors and puzzle solving in organization theory. *Administrative Science Quarterly*, 25, 605-622.

Oxford. (1996). *The Oxford english dictionary*. Oxford: Oxford.

Saussure, F. (1980). *Genel dil bilim dersleri I*. Ankara: TDK.

Vardar, B. (1998). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: ABC.

Yalçın, M. (2011). İlköğretim okullarında okul müdürüne ilişkin metaforik algıları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tokat: Gazi Osman Paşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yalçın, S. K. ve Şengül, M. (2007). Dilin iletişim süreci içerisindeki rolü ve işlevleri. *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, 2(2), 749-768.

EK 1. Metaforların Kodlanması

	METAFOR	BAŞLIK	ALT BAŞLIK	FREKANS	GEREKÇE	UZMANLARIN ANLAŞMA ORANLARI (%)
1.	Kitabın sayfaları	ARAÇ	DEĞİŞİM GELİŞİM	2	<ul style="list-style-type: none"> Nasıl ki bir kitabın sayfasını değiştikçe yeni bir dünya açıyorsa dil de her geliştiginde insanı yeni bir dünyaya yönlendirir. 	100
2.	Nakış	ARAÇ	DEĞİŞİM GELİŞİM	2	<ul style="list-style-type: none"> İşledikçe, geliştirdikçe güzelleşir. 	100
3.	Saat	ARAÇ	DEĞİŞİM GELİŞİM	2	<ul style="list-style-type: none"> Durmaksızın çalışır 	100
4.	Anahtar	ARAÇ	DİL DÜŞÜNCE	2	<ul style="list-style-type: none"> Zihnin kapılarını açar. 	100
5.	Balon	ARAÇ	DİL DÜŞÜNCE	2	<ul style="list-style-type: none"> Balon şişince nasıl görünürse düşünceler de dil ile görünür. 	100
6.	Değirmen	ARAÇ	DİL DÜŞÜNCE	2	<ul style="list-style-type: none"> Kelimeleri öğütüp ihtiyaca uygun bir ürün çıkarır. 	100
7.	Şema	ARAÇ	DİL DÜŞÜNCE	2	<ul style="list-style-type: none"> Soyut varlıkların bilinmesini sağlar. 	
8.	Yorgan	ARAÇ	DİL DÜŞÜNCE	2	<ul style="list-style-type: none"> İnsanın soluk ve donmuş düşüncelerini ısıtıp canlandırır. 	100
9.	Ayna	ARAÇ	İLETİŞİM AKTARIM	8	<ul style="list-style-type: none"> Var olanı yansıtır. İnsan kendini dille ifade eder, içindekileri ayna gibi dışarı yansıtır. İnsanı yansıtır, insan kendini dille ifade eder. Ne kadar faydalanırsan o kadar verim alırsın. Milletin özünü gösteren en mühim kavramdır. 	100
10.	Kilim	ARAÇ	İLETİŞİM	2	<ul style="list-style-type: none"> Kendini ifade etme aracıdır. 	90
11.	Makyaj	ARAÇ	İLETİŞİM	2	<ul style="list-style-type: none"> Yapmazsak insan içine çıkamayız. 	80
12.	Mektup	ARAÇ	İLETİŞİM	2	<ul style="list-style-type: none"> Düşüncelerimizi iletmeye yarayan iletişim aracıdır. 	100
13.	Vasıta	ARAÇ	İLETİŞİM	2	<ul style="list-style-type: none"> İletişim kurmayı sağlar. 	100
14.	Kılıç	ARAÇ	KUVVET	2	<ul style="list-style-type: none"> Gerektiği yerde kılıçtan keskindir. 	100

15.	Köprü	ARAÇ	KÜLTÜR SÜREKLİLİK	4	<ul style="list-style-type: none"> Geçmiş ve geleceği birbirine bağlar. Geçmişten günümüze kültür aktarımı yapar. 	100
16.	Mücevher	ARAÇ	KÜLTÜR SÜREKLİLİK	2	<ul style="list-style-type: none"> Değerini hiçbir zaman kaybetmez. 	100
17.	Renkli kalem	ARAÇ	KÜLTÜR ZENGİNLİK	2	<ul style="list-style-type: none"> Renklidir 	100
18.	Pırlanta	ARAÇ	KÜLTÜR ZENGİNLİK	2	<ul style="list-style-type: none"> Dünya yüzük ise dil onun üstündeki pırlantadır. 	95
19.	Bayrak	ARAÇ	MİLLİ	2	<ul style="list-style-type: none"> Bağımsızdır. 	95
20.	Çatı (ev)	ARAÇ	MİLLİ	2	<ul style="list-style-type: none"> Toplumu bir araya getiren ve koruyandır. 	90
21.	Ev	ARAÇ	MİLLİ	6	<ul style="list-style-type: none"> Ne kadar uzaklaşsan da gezip dolaşıp aynı yere dönüyorsun. İnsanların birlik ve beraberliğini korur. İnsan sokakta kalmaz. 	90
22.	Harita	ARAÇ	MİLLİ	2	<ul style="list-style-type: none"> Tüm ırkı toplayan milli bir varlıktır. 	70
23.	Mikser	ARAÇ	MİLLİ	1	<ul style="list-style-type: none"> Karıştırıcı (kaynaştırıcı) özelliği vardır. 	80
24.	Oyun hamuru	ARAÇ	ÖZNEL	2	<ul style="list-style-type: none"> Başkaları tarafından üretilmiştir ancak sana göre şekil alır. 	90
25.	Ekmek ve tuz	ARAÇ	TEMEL İHTİYAÇ	1	<ul style="list-style-type: none"> Yaşamın olmazsa olmazıdır. 	100
26.	Hazine	ARAÇ	TEMEL İHTİYAÇ	1	<ul style="list-style-type: none"> İnsanın en değerli unsurudur. 	100
27.	Kalem	ARAÇ	YARATICI VE ZENGİN	2	<ul style="list-style-type: none"> Sürekli kendini yazmaktadır. Rengârenktir. 	100
28.	Kartopu	DOĞA	DEĞİŞİM GELİŞİM	2	<ul style="list-style-type: none"> İlerledikçe zenginleşir. 	100
29.	Akarsu	DOĞA	DEĞİŞİM GELİŞİM YERELDEN EVRENSELE	4	<ul style="list-style-type: none"> Sürekli bir akım içinde yenilikle gelişir. Geçtiği beldeye bir yandan can verir, bir yandan da yerdeki derelerden, çaylardan beslenerek medeniyet ummanına ulaşır ve katkı sağlar. 	100

30.	Canlı varlık	DOĞA	DEĞİŞİM GELİŞİM SÜREKLİLİK TEMEL İHTİYAÇ	8	<ul style="list-style-type: none"> • Asırlarca devam eder. • Olmazsa insan olmaz. • Sürekli değişir ve gelişir. • Doğar, gelişir ve sahip çıkılmazsa ölür. • Doğar, büyür ve gelişir. 	100
31.	Çınar ağacı	DOĞA	DEĞİŞİM GELİŞİM SÜREKLİLİK	2	<ul style="list-style-type: none"> • Uzun süre yaşar içine bir şeyleri alır ve ölür. 	100
32.	Çiçek	DOĞA	DEĞİŞİM GELİŞİM ÖNEM	1	<ul style="list-style-type: none"> • Önem verilmezse solar. 	100
33.	Fidan	DOĞA	DEĞİŞİM GELİŞİM	2	<ul style="list-style-type: none"> • Zamanla meyvesini verir. 	100
34.	Sonsuzluk	DOĞA	DEĞİŞİM GELİŞİM SÜREKLİLİK	2	<ul style="list-style-type: none"> • Değişir gelişir ama hiçbir zaman son bulmaz. 	100
35.	Ağ	DOĞA	DİL DÜŞÜNCE	2	<ul style="list-style-type: none"> • Düşünce ve duyguların ses yoluyla birleşip örülmesi sonucu ortaya çıkmıştır. 	100
36.	Toprak	DOĞA	DİL DÜŞÜNCE	4	<ul style="list-style-type: none"> • Düşünceyi besler ve bütün hayat verir. • Zamanla kendini yeniler. 	100
37.	Su	DOĞA	ESNEKLİK DEĞİŞİM GELİŞİM MİLLİ TEMEL İHTİYAÇ SÜREKLİLİK	10	<ul style="list-style-type: none"> • Girdiği kabın şeklini alır • Çıkış noktasından itibaren hareket halindedir • Hayat bulduğu toplumla akıp gider • Hayatı devam ettirebilmek için gerekir • Hayatın temelidir • Akışkan yapıya sahiptir • Nesilden nesile aktarılıp akan, çok yönlü bir sitemdir 	100
38.	Balık	DOĞA	İLERLEME GELİŞME	2	<ul style="list-style-type: none"> • İlerleyerek hayatın işlevlerini daha güçlü hale getirir. 	100
39.	Işık	DOĞA	KÜLTÜR BİLGİ TAŞIMA	4	<ul style="list-style-type: none"> • Sürekli yolumuzu aydınlatır. • İnsanlığı aydınlatır. 	100
40.	Doğa	DOĞA	KÜLTÜR ZENGİNLİK	4	<ul style="list-style-type: none"> • Birden fazla bireyi içinde barındırır • Baktıkça hoşlanılan huzur bulunan bir sığınaktır 	100

41.	Okyanus	DOĞA	KÜLTÜR ZENGİNLİK	2	<ul style="list-style-type: none"> • İçinde sesten toplumsal yapıya kadar her şeyi barındırır. 	100
42.	Ağaç	DOĞA	KÜLTÜR ZENGİNLİK SÜREKLİLİK TEMEL İHTİYAÇ	8	<ul style="list-style-type: none"> • Her bir dalı kültür, yaşam gibi bir değeri ifade eder. • Sulandıkça gelişir meyve verir, dil de kullanıldıkça gelişir aksi halde değersizleşir ve ölür. • Sürekli büyür gelişir, kökümüz bir olup dallar gibi birbirimizden ayrıık haldeyiz. • Köksüz ağaç olmayacağı gibi dilsiz toplum da olmaz, dil bir toplumun kültür mirasıdır. 	100
43.	Bukalemun	DOĞA	MİLLİ	2	<ul style="list-style-type: none"> • İnsan gittiği yerin dilini alır. 	100
44.	Papatya	DOĞA	MİLLİ	2	<ul style="list-style-type: none"> • Her yaprağı kendine özeldir. 	100
45.	Buğday	DOĞA	TEMEL İHTİYAÇ	2	<ul style="list-style-type: none"> • Varlığı zorunludur 	100
46.	Çiçek bahçesi	DOĞA	ZENGİNLİK	2	<ul style="list-style-type: none"> • Renkli ve çeşitlidir. 	100
47.	Nar	DOĞA	ZENGİNLİK	2	<ul style="list-style-type: none"> • Dışardan bir tane görünse de içinde pek çok önemli unsur barındırır. 	100
48.	Uçurum	DOĞA	ZENGİNLİK	2	<ul style="list-style-type: none"> • Derindir, sonu yoktur. 	80
49.	Yağmur tanesi	DOĞA	ZENGİNLİK	2	<ul style="list-style-type: none"> • Her araştırmada yeni kavramlar doğar. 	100
50.	Zirve	DOĞA	ZENGİNLİK	2	<ul style="list-style-type: none"> • Zirveye ulaşınca en iyisi olursun. 	100
51.	Bebek	İNSAN	DEĞİŞİM GELİŞİM	5	<ul style="list-style-type: none"> • Yaş aldıkça büyür ve gelişir. • Ne kadar yaşarsa o kadar şey öğrenir ve gelişir. 	100
52.	Çocuk	İNSAN	DEĞİŞİM GELİŞİM TEMEL İHTİYAÇ	6	<ul style="list-style-type: none"> • Kendi içinde var olmaya, beslenmeye ve gelişmeye ihtiyacı vardır. • Dilsiz toplum öksüz kalmış çocuk gibidir. 	100
53.	Hayat	İNSAN	DEĞİŞİM GELİŞİM SÜREKLİLİK	2	<ul style="list-style-type: none"> • Sürekli devam eder, sürekli hareket halindedir. 	100
54.	İnsan	İNSAN	DEĞİŞİM GELİŞİM	2	<ul style="list-style-type: none"> • Doğar büyür gelişir, unutulursa yok olup gider. 	90
55.	İnsan	İNSAN	DEĞİŞİM GELİŞİM SÜREKLİLİK	4	<ul style="list-style-type: none"> • Bireyler ölü ama nesiller gibi devam eder. • Sürekli değişim içindedir. 	100

56.	Beyin	İNSAN	DİL DÜŞÜNCE	2	• Verilen komutların seslenicisidir.	100
57.	Düşünce	İNSAN	DİL DÜŞÜNCE	2	• Dil düşüncelerin aynasıdır.	100
58.	Ömür	İNSAN	GELİŞİM DEĞİŞİM	2	• İnsan gibi diller de yaşar ve ölür.	100
59.	Aile	İNSAN	İLETİŞİM	2	• Bireyi ailesi anladığı gibi dili de anlaşılmasını sağlar.	100
60.	Ruh	İNSAN	İLETİŞİM TEMEL İHTİYAÇ	3	• Nasıl ki ruh olmadan beden işe yaramaz, dil olmadan da iletişim yerini bulamaz.	100
61.	Bilinçaltı	İNSAN	KÜLTÜR DİL DÜŞÜNCE	1	• (toplumsal) Gerçeklik oradadır.	80
62.	Millet	İNSAN	KÜLTÜR SÜREKLİLİK	2	• Geçmiş ve geleceği vardır.	100
63.	Milli varlık	İNSAN	MİLLİ	2	• Dilini unutmayan bir millet bağımsızlığını yitirse de dili sayesinde kimliğini koruyor.	100
64.	Ses ve harf	İNSAN	MİLLİ	2	• Ses ve harf ayrılmadığı gibi dil ve millet de ayrılmaz. Biri yoksa diğeri yoktur.	100
65.	Sanat eseri	İNSAN	ÖZNEMLİK BİREYSELLİK	2	• Her bireyde farklı izlenimler ve düşünceler yaratır.	100
66.	Anayasa	İNSAN	SİSTEMLİ OLMA	2	• Kendi içinde kanunları vardır.	100
67.	Kanun	İNSAN	SİSTEMLİ OLUŞU	2	• Kendine ait yasaları vardır ve bunun etrafında gelişir.	100
68.	Sır	İNSAN	SİSTEMLİ OLUŞU	2	• Bugün de çözülemeyen yanları vardır.	100
69.	Zihin	İNSAN	SİSTEMLİ OLUŞU	2	• Karmaşık bir yapıya sahiptir.	100
70.	Başarı	İNSAN	SÜREKLİLİK DEĞİŞİM GELİŞİM	2	• Başarıyı hedefleyip adım adım ilerledikçe değişimi ve gelişimi artar, arlığını da ömür boyu sürdürür.	100
71.	Resmi kurum	İNSAN	SÜREKLİLİK	2	• Dünyanın sonu gelmedikçe var olacaktır.	100
72.	İhtiyaç	İNSAN	TEMEL İHTİYAÇ	2	• Su ve hava gibidir.	100
73.	İnanç	İNSAN	TEMEL İHTİYAÇ	2	• Olmadan hayat geçmez.	90
74.	Kalp	İNSAN	TEMEL İHTİYAÇ	3	• Kalp durursa geriye sadece kokulu bir ceset kalır. • Bağlayıcıdır.	90

75.	Kalp ile gönül	İNSAN	TEMEL İHTİYAÇ	2	•	100
76.	Nefes	İNSAN	TEMEL İHTİYAÇ	4	• Olmadan yaşayamayız.	100
77.	Organ	İNSAN	TEMEL İHTİYAÇ	2	• İnsan organları olmayan yaşayamadığı gibi dil olmadan da yaşayamaz.	100
78.	Sevgi	İNSAN	TEMEL İHTİYAÇ	4	• Hayatımızda yoksa yarım kalırız.	100
79.	Yaşam	İNSAN	TEMEL İHTİYAÇ	4	• Yaşamın olması için varlıkların, varlıkların olması için de dilin olması gerekir.	100
80.	Yemek su nefes	İNSAN	TEMEL İHTİYAÇ	2	• Bunla olmazsa insan da olmaz.	100
81.	Göz	İNSAN	TEMEL İHTİYAÇ (ANLAMA)	6	• Olmazsa göremez. • Gördüğünü önce anlayıp sonra yorumlar. • Göremediğinin bir önemi yoksa söyleyemediğinde senin insan olmanın da önemi olmaz.	100
82.	Veri tabanı	TEKNOLOJİ	KÜLTÜR MİLLİ	1	• Bir milletin hafızasını oluşturur.	90
83.	Teknoloji	TEKNOLOJİ	MİLLİ DEĞİŞİM GELİŞİM	3	• Yüzyıllar boyu gelişir ve milleti bir arada tutar.	100
84.	Güneş	UZAY	DEĞİŞİM GELİŞİM KÜLTÜR EVRENSEL	4	• Her gün yeniden doğar. • Sadece kendi milletini değil tüm insanlığı aydınlatır.	100
85.	Uzay	UZAY	DEĞİŞİM GELİŞİM	2	• Sosuz değişim ve gelişime her zaman açıktır.	100
86.	Ay	UZAY	İLETİŞİM TEMEL İHTİYAÇ	2	• Ayın olmadığı bir dünyada her şey karanlık ve anlamsız olması dilsiz bir dünyaya eştir.	100
87.	Dünya	UZAY	İLETİŞİM EVRENSEL	2	• Dünya üstündeki milletlerin ortak noktası ve anlaşma aracıdır.	80
88.	Ay ışığı	UZAY	KÜLTÜR	2	• Hep önümüzü aydınlatan bir kaynaktır.	100
89.	Gökyüzü	UZAY	SÜREKLİLİK	2	• Hep var olan ve olmaya devam edecek bir şeydir.	100
90.	Yıldızlar	UZAY	ZENGİNLİK	2	• Bin bir çeşidi vardır.	100